

Խ.Ա. ՍԱՆՈՍՅԱՆ, Ա.Ա. ՂՈՉԻԿՅԱՆ, Ն.Յու. ԱԼԵՔՍԱՆՅԱՆ
ՆՊԱՏԱԿԱՌԻՂՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑԻ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ

Ընդհանրացվել են անցյալ դարի 50-ական թվականներից մինչ օրս կիրառվող մարզական գործընթացի կազմակերպման մոտեցումները: Մանրամասնվել են մարզական գործընթացի կազմակերպման ձևերը, որտեղ կիրառվում են միաուղղված և բազմուղղված բեռնվածության օրինաչափությունները: Աշխատանքի արդյունքները ներկայացվել են պարզեցված տարբերակով, ինչը կհեշտացնի դրանց յուրացումը և գործնական կիրառումը:

Առանցքային բառեր. սպորտ, մարզում, պարբերականություն, պլանավորում, մարզական բեռնվածություն:

Աշխատանքի արդիականությունը պայմանավորված է մարզական գործընթացի կազմակերպման կիրառվող մեթոդների ընդհանրացման, վերլուծման, մասնագետներին առավել արդյունավետ մեթոդներին ծանոթացման և դրանց կիրառման համար նպատակահարմար (մեկ համակարգից ժամանակին անցնել այլ համակարգի) հաջորդականության, համակցումների և կատարելագործման անհրաժեշտությամբ:

Աշխատանքի նպատակը: Վերլուծել մարզական գործընթացի կազմակերպման կիրառվող մեթոդները նպատակաուղղվածություն ապահովելու տեսանկյունից:

Հետազոտության մեթոդներն են գրականության ուսումնասիրությունը և վերլուծությունը, գործնականում կիրառվող փորձի ընդհանրացումը և մտավոր մոդելավորումը, որոնք հնարավորություն տվեցին ձևակերպելու հետազոտման խնդիրները:

Հետազոտման խնդիրները. 1.մարզական գործընթացի կազմակերպման կիրառվող պարբերականության վերլուծություն, 2. մարզական գործընթացի կազմակերպման կիրառվող ձևերի վերլուծում, 3. դիտարկվող մարզական գործընթացների կազմակերպման տիրույթում մարզական բեռնվածության վերլուծում նպատակաուղղվածության ապահովման տեսանկյունից:

Ստացված արդյունքները: 1.Մարզական գործընթացի կազմակերպման կիրառվող պարբերականության վերլուծություն: Մարզական գործընթացի կազմակերպումը սպորտում հիմնվում է տարբեր ժամանակահատվածներում աշխատանք (բեռնվածություն) – հանգիստ (վերականգնում) բարենպաստ փոխհարաբերության վրա: Մարզական գործընթացի պարբերականության տեսակի ընտրությունը կախված է մարզաձևից, մարզիկների պատրաստվածությունից և լուծ-

վող խնդիրներից: Առավել հաջող է Լ. Պ. Մատվենի կողմից առաջարկված «Տարեկան պարբերականության մարզական գործընթացի (ներգրավված կառուցվածքային բաղադրամասերով) կազմակերպման համակարգը» [1, 2]: Մինչ օրս մշակված կառուցվածքային մոտեցումը կիրառվում է տարբեր բնույթի մարզումների դեպքում: Տարեկան ժամանակահատվածը բաժանվել է երեք շրջանի՝ նախապատրաստական (հիմնարար՝ բազային), մրցակցական ու անցողիկ: Անհրաժեշտության դեպքում (կախված մրցումների քանակից և մարզական գործընթացի կազմակերպման նպատակահարմարությունից) կիրառվել են մարզական գործընթացի պլանավորման երկցիկլային, եռացիկլ և քառացիկլ ձևերը: Առաջարկված տարեկան (միացիկլ) պլանավորման սխեման տարվա ընթացքում կարող է կրկնվել երկու, երեք, չորս և ավելի անգամ: Բազմացիկլ – պլանավորման տարբերակներից է, երբ մեկցիկլային պլանավորումը կրկնվում է N- քանակով, բայց մեկ անցողիկ շրջանով: Այդ կառույցի բաղադրամասերն են՝ միկրոցիկլերը, մեզոցիկլերը և մակրոցիկլերը: Առավել կիրառվող է շաբաթական միկրոցիկլը (փոքր ցիկլ): Մի քանի միկրոցիկլ կազմում են մեզոցիկլ (միջին ցիկլ), և մի քանի մեզոցիկլ կազմում են մակրոցիկլ (մեծ ցիկլ): Մարզական գործընթացի բովանդակությունը, բեռնվածության ուղղվածությունը և միջոցների ընտրությունը կախված է նրանից, թե որ շրջանի (նախապատրաստական, մրցակցական, անցողիկ) տիրույթում են գտնվում նշված ցիկլերը: Ներկայումս կիրառվում են բազմուղված և միաուղղված մարզական բեռնվածության մարզական գործընթացի կառավարման համակարգերը:

2. Մարզական գործընթացի կազմակերպման կիրառվող ձևերի վերլուծությունը: XX դարի 60-ական թվականներին փորձարկվել է մարզական գործընթացի կառավարման բազմուղղված բեռնվածության համակարգը: Նշված դեպքում առաջարկվում էր մարզական բեռնվածության՝ արագային, ուժային և դիմացկունության հաջորդականությունը մարզական դասի ընթացքում [3]: Նշված հատկություններից որևէ մեկի վրա շեշտադրում կատարելու համար առաջարկվում էր 50% ժամանակը տրամադրել ընտրված որակին և 25-ական % մնացածին՝ պահպանելով վերը նշված հաջորդականությունը: Ինչպես նշում էր Ֆ.Գ. Ղազարյանը [1], անհրաժեշտության դեպքում կարելի է փոխել շարժողական հատկությունների վրա ներգործման հաջորդականությունը: Բազմուղղված բեռնվածության դեպքում հետազոտվել է աշխատանքի և վերականգնման փոխհարաբերությունը, բացահայտվել է, որ արագային որակները վերականգնելու համար անհրաժեշտ է 6 ժամ, ուժայինը՝ 12 ժամ և դիմացկունությանը՝ 24...48 ժամ: Նշված տեղեկատվությունը հնարավորություն տվեց պլանավորել մեկ օրվա ժամանակահատվածում 2-ից 3 մարզում՝ հասցնելով շաբաթական միկրոցիկլի

մարզումների քանակը 3 ից մինջև 15 և 20 [2, 3]: Ակնհայտ է, որ մարզական գործընթացի պլանավորման նշված մոտեցման դեպքում կառույցի հիմքը միկրոցիկլն է: Միջին ցիկլերը (մեզոցիկլերը) և մեծ ցիկլերը (մակրոցիկլերը) կառուցվում են միկրոցիկլերի հիման վրա: Պլանավորման նշված մոտեցման դեպքում մարզական դասի և միկրոցիկլի տիրույթում կիրառվել է բազմուղղված մարզական բեռնվածություն:

Բարձրակարգ մարզիկների մարզական գործընթացի պլանավորման համար Յու.Վ. Վերխոշանսկին առաջարկել է կիրառել միաուղղված բեռնվածություն [4]:

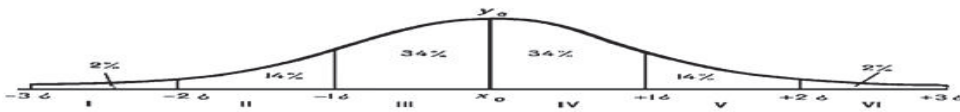
XX դարի 80-ական թվականներին հիմնավորվել են միաուղղված բեռնվածության և վերականգնման նպատակահարմար ժամանակահատվածները: Բացահայտվել է, որ 60 օր ժամանակահատվածում առավելագույն միաուղղված բեռնվածության դեպքում (դիմացկունություն, ուժ կամ արագային որակներ) մարզվածության բարելավումն ակնհայտ է առաջին 20 օրում, երկրորդ 20-օրում նկատվում է մարզվածության՝ տվյալ հատկության մակարդակի պահպանում և վերջին 20-ում՝ տվյալ հատկության մակարդակի իջեցում: Յու.Վ. Վերխոշանսկին առաջարկել է բացահայտված օրինաչափության կիրառման հետևյալ մոտեցումը. 1) առավելագույն լարվածության դեպքում չգերազանցել 20 օր ժամանակահատվածը, ավելի ցածր մակարդակի լարվածության դեպքում ավելացնել նշված ժամանակահատվածը; 2) երեք հարվածային միկրոցիկլից հետո կատարել մեկ վերականգնողական ուղղվածությամբ միկրոցիկլ, որից հետո փոխել բեռնվածության ուղղվածությունը, այսինքն՝ ներգործող հատկությունը: Նշված եղանակով մարզական գործընթացի կազմակերպման օրինակում առաջարկվել է սկզբում շեշտը դնել դիմացկունության (աերոբ հնարավորություններ) և առավելագույն ուժային հատկությունների մշակման վրա, (վերականգնողական միկրոցիկլից) հետո ուժային դիմացկունության և ավարտել սխեման (վերականգնողական միկրոցիկլից հետո) արագային հատկությունների մարզմամբ: [4]-ում նշված սխեման կիրառվում է Լ.Պ. Մատվեևի կողմից առաջարկված պարբերությունում [2]: Նկատի առնելով, որ այն կիրառվում է նախապատրաստական և մրցակցական շրջաններում, բնականաբար, փոփոխվում են կիրառվող միջոցները: Կիրառվող (մեկ կամ երկու և այլ) պարբերությանը համապատասխան փոփոխվում են միկրո, մեզո և մակրոցիկլերի ժամկետները: Ինչպես նշում է Յ.Վ. Վերխոշանսկին [4], «միաուղղված բեռնվածությանը վերաբերող բացահայտված տեղեկությունը (կիրառման մեթոդիկան, արդյունավետությունը և դրա փոփոխման դինամիկան երկարատև ժամանակահատվածում տարբեր մակարդակի մարզիկների մոտ) հնարավորություն է տալիս պլանավորել մարզական գործընթացը «արդյունքից», ինչը հանդիսանում է սպորտում մարզական գործընթացի պլանավորման

ծրագրավորման եղանակը: Պլանավորման նշված եղանակի ընթացքում միկրոցիկլը լուծում է մասնակի խնդիրներ, որոնք բխում են իրենց (միկրոցիկլի) տեղադրման տեղից: Նշված մոտեցումը մանրամասնվել է [4, 5]-ում: Գիտականորեն հիմնավորված մարզական գործընթացի պլանավորման մեթոդներից է Ս. Բելյակի (լողորդների հայտնի որպես ՅՏ) «դինամիկ սկզբունքով պլանավորման մեթոդը» [6], որի հիմքում է «պարամետրիկ եղանակով մարզման» մեթոդը, որը հիմնվում է քանակական (մարզական բեռնվածության) և որակական (շարժողական հատկությունների դրսևորման) և մարզման [7] մակարդակի փոփոխման օրինաչափության վրա: XX-րդ դարի 70-ական թվականներին ուսումնամարզական գործընթացի տարբերակներից էր Ա.Դ. Արոսևի (1969) կողմից առաջարկված «ճոճանակի սկզբունքով» մարզման տարատեսակը: Համակարգը մասնակի տե՛ս [2. էջ 255]- ում:

3. Դիտարկվող մարզական գործընթացների տիրույթում մարզական բեռնվածության վերլուծումը նպատակաուղղվածությունն ապահովելու տեսանկյունից: Ինչպես նշվեց, մարզական գործընթացի կազմակերպման ընթացքում կիրառվել է միաուղղված և բազմուղղված մարզական բեռնվածություն: Վ. Բոյկոյի կողմից հաշվարկվեց միաուղղված և բազմուղղված բեռնվածության դեպքում մարզական գործընթացի արդյունավետությունը [4]: Ընդունելով «նորմալ բաշխման կորը» որպես շարժողական ֆունկցիոնալ համակարգի (ՇՖՀ) պայմանական պատկեր՝ արտաքին և ներքին ցուցանիշների պայմաններում այն համարվում է կայուն: Մարզական բեռնվածությունը այն գերփաստարկն է, որը ազդելով ներքին միջավայրի վրա՝ խախտում է նորմալ կորի կայունությունը: Նկ. 1-ում պատկերված է (ՇՖՀ) -ի փոփոխումը նպատակաուղղված բեռնվածության դեպքում՝ կետ X-ից (նկ.2) դեպի աջ բարձրացող և դեպի ձախ նվազող (նկ. 1), X-s+3 տիրույթում (նկ.2): Բազմուղղված բեռնվածության դեպքում շարժողական ֆունկցիոնալ համակարգի (և արդյունքի) փոփոխումը բեռնվածության որևէ բաժնեմասի՝ որպես գերփաստարկի գերակշիռն է, ինչը պահանջում է ավելի շատ ժամանակ (և մեծածավալ բեռնվածություն) [8, 9]: Մարզական գործընթացի նպատակաուղղվածության ապահովման համար բեռնվածության շեշտը պետք է դրվի s-1 –ից s+3 տիրույթում:

Նկ. 1. Շարժողական ֆունկցիոնալ համակարգի փոփոխությունը մեկ մակարդակից մյուս մակարդակ. 1 – ՇՖՀ -ի ելակետային մակարդակ. 2 – ՇՖՀ -ի միջանկյալ մակարդակ. 3 – ՇՖՀ -ի նպատակային՝ վերջնական մակարդակ (ըստ Վ.Բոյկոյի):

Նկ. 2. I-VI որակական տիրույթների սահմանները նորմալ կորի կայուն վիճակում (ըստ Վ.Բոյկոյի)

Արդյունքների քննարկում: Ինչպես նշվեց, բազմադրված բեռնվածության դեպքում որակական աճի ապահովման համար հարկավոր է մարզումներին տրամադրել «ավելի շատ ժամանակ և մեծածավալ բեռնվածություն»: Որպես նպատակային ցուցանիշ՝ Վ. Բոյկոն առաջարկել է օգտագործել մրցակցական վարժության A-ն (աշխատանք. խոսքը Ֆիզիկական բանաձևի մասին է) և մարզիկին բեռնվածություն առաջարկելիս կիրառել այդ մեծությունը՝ որպես մոդելային, ինչն ապահովում է մարզական գործընթացի նպատակաուղղվածությունը: Նշված մոտեցումը Խ. Սանոսյանը զարգացրել է [8]-ում և այլ աշխատանքներում: Եթե բազմադրված բեռնվածության դեպքում նկատի չառնվի մոդելային (A) ցուցանիշը, կդանդաղի արդյունքների աճը, ինչը մենք, դեռևս Ֆիզիկական կուլտուրայի ինստիտուտում ուսանելիս, քննարկում էինք ուսումնառության տարիներին: Անցյալ դարի 50-70 –ական թթ. մի շարք մարզիկներ 5-7 ցիկլիկ մարզաձևերից հանդիսանում էին ՍՍՀՄ Սպորտի վարպետներ (ՍՎ): Այդ հարցի ուսումնասիրումը ի հայտ բերեց, որ ցիկլիկ ձևերի 50-70 – թթ. ՍՎ նորմերը համապատասխանում են 80 թթ.՝ մեծահասակների 3 -րդից մինչև 2-րդ կարգի նորմերի պահանջներին: Հավանական է՝ **մեծահասակների երրորդ կարգի պահանջները այն շեմն են, որից հետո մարզիչը պետք է փոխի կիրառվող մարզման մոտեցումը (բազմաուղղվածից անցնի միաուղղվածին):**

Յ.Վ. Վերխոշանսկու կողմից մշակված [4] մարզական գործընթացի ծրագրավորման եղանակի տեղայնացումը շատ հաջող կատարել է Վ.Բ. Իսսուրինը իր կողմից մշակված բլոկային մարզման եղանակով մարզման համակարգում [5]՝ ՍՍՀՄ-ի «Բայդարկա» և «կանոե» հավաքականի մարզական գործընթացը կազմակերպելիս: ՍՍՀՄ «Բայդարկա» և «կանոե» հավաքաքանի տարեկան պլանավորումը կատարվում էր մանրակրկիտ՝ նկատի առնելով ՍՍՀՄ հավաքականի անդամների մասնակցությունը ՍՍՀՄ և Միջազգային առաջնություններին: Նշենք, որ Վ.Բ. Իսսուրինը ներկայումս աջակցում է ՌԴ-ի ակադեմիական, ինչպես նաև «Բայդարկա» և «կանոե» թիավարության ձևերի հավաքականների օլիմպիական ցիկլերի պլանավորման գործընթացին:

Եթե մարզիչը, վերը բերված տեղեկատվությանը զուգընթաց, մարզական գործընթացը կազմակերպելիս կիրառի՝ 1) կենսատիթեմերի պարբերականությունը (և դրանց ազդումը շարժողական հատկությունների դրսևորման վրա), 2) շար-

ժողական հատկությունների դրսևորման տարիքային բարենպաստ տիրույթը, ապա դրանք դրականորեն կազդեն մարզական գործընթացի արդյունավետության վրա [8]: Հեղինակները, նկատի առնելով հոդվածի ծավալի պահանջները, նշված և այլ հարցերի կիրառման մարտավարությունը դուրս են թողել ուսումնասիրվող հարցի շրջանակից, որոնք նույնպես նպաստում են մարզական գործընթացի կազմակերպման նպատակաուղղվածությանը:

Եզրակացություն: Ընդհանրացվել են անցյալ դարի 50-ական թվականներից մինչ օրս կիրառվող մարզական գործընթացի կազմակերպման մոտեցումները: Բացահայտվել են մարզական գործընթացի կազմակերպման միաուղղված և բազմուղղված բեռնվածության օրինաչափությունները Մանրամասնվել են մարզական գործընթացի կազմակերպման հետևյալ ձևերը՝ դասական, «բլոկային» և դինամիկ պլանավորում: Պլանավորման դասական սխեման նախատեսում է բազմուղղված մարզական բեռնվածության կիրառումը: Պլանավորման բլոկային սխեմայի դեպքում կիրառվում է միաուղղված մարզական բեռնվածությունը: Դինամիկ պլանավորման եղանակը հիմնվում է. 1) մարզական բեռնվածության ազդեցության օրինաչափության, 2) շարժողական հատկությունների բնականոն փոփոխման օրինաչափությունների, 3) շարժողական հատկությունների մակարդակի փոփոխման օրինաչափությունների վրա մարզական բեռնվածության կիրառման դեպքում:

Մարզական գործընթացի պլանավորման բոլոր եղանակների դեպքում, պահպանելով նշված եղանակի բովանդակությունը, կիրառվում է Լ.Պ. Մատվեևի կողմից առաջարկված մարզական գործընթացի տարեկան պլանավորման պարբերականության կառուցվածքը:

Մարզաձևը, մարզիկների տարիքը և վարպետության մակարդակը հնարավորություն են տալիս մարզչին ցածրակարգ մարզիկներին մարզելիս կիրառելու բազմուղղված բեռնվածության, իսկ բարձրակարգ մարզիկներին մարզելիս՝ միաուղղված մարզական բեռնվածությունը:

Աշխատանքում վերլուծությունը կարող է ընդլայնել մարզչական համակազմի մեթոդական հագեցվածությանը, ինչը կնպաստի արդյունքների բարելավմանը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. **Ղազարյան Ֆ.Գ.** Սպորտային պատրաստության հիմունքները.- Երևան, 1993.-212 էջ:
2. **Матвеев Л.П.** Основы спортивной тренировки: Уч. для ИФК.- М.: ФИС,1977.-280 с.
3. Проблемы спортивной тренировки (физическая подготовка спортсмена) //Сб. научно-метод. работ Центрального и Ленинградского НИИФК/ Под общ. ред. **С.В. Каледина** (разд.1) и **В.М. Дьячкова** (разд.2).- М.: ФиС, 1961.- 317 с.

4. **Верхошанский Ю.В.** Электронный ресурс (код доступа): [HTTP://lib.sportedu.ru/Press/TPFK/1998N7/p41-54.htm](http://lib.sportedu.ru/Press/TPFK/1998N7/p41-54.htm), [HTTP://lib.sportedu.ru/Press/TPFK/1998N2/p21-26,39-42.htm](http://lib.sportedu.ru/Press/TPFK/1998N2/p21-26,39-42.htm) ; [HTTP://lib.sportedu.ru/Press/TPFK/2005N4/p2-14.htm](http://lib.sportedu.ru/Press/TPFK/2005N4/p2-14.htm)
5. **Иссурин В.Б.** Блоковая периодизация спортивной тренировки: монография. -М.: Советский спорт, 2010.-288 с.
6. **Беляев С.** Подходы к созданию национальной системы мониторинга и подготовки спортсменов и оказания срочной методической помощи тренерам с использованием метода динамического планирования подготовки// В кн.: Актуальные проблемы подготовки квалифицированных пловцов. –М., 2011. –С.192.
7. **Гордон С.М., Стародубцева Е.С.** Параметрическая тренировка юных пловцов в годичном макроцикле. [Электр. ресурс/
<http://sportlib.info/Press/FKVOT/2004N4/p28-29.htm> 7
8. **Ղոչիկյան Ա.Ա., Սանոսյան Խ.Ա.** Ֆիզիկական դաստիարակության և սպորտի արարչայի դասերի կազմակերպումը տեխնիկական բովանդակով. Դասագիրք.- Երևան, 2010.-216 էջ:
9. **Бойко В.В.** Целенаправленное развитие двигательных функций человека в процессе физического совершенствования и коррекционно-восстановительной работы: Автореф. дис. ...док-ра педагогических наук.- Одесса, 1994.-28 с.

Х.А. САНОСЯН, А.А. КОЧИКЯН, Н.Ю. АЛЕКСАНИЯН

ПРОБЛЕМА ЦЕЛЕНАПРАВЛЕННОСТИ В СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЕ ОРГАНИЗАЦИИ ТРЕНИРОВОЧНОГО ПРОЦЕССА

Проведен анализ применяемых тренировочных подходов, охватывающих период с 50-х годов XX века по настоящее время. Представлены схемы управления тренировочным процессом, реализующие разнонаправленную и однонаправленную тренировочные нагрузки. Исследование проведено с учетом необходимости обеспечения целенаправленности тренировочного процесса. Макет результатов анализа проделанной работы представлен схематично с учетом простоты и доступности для ее практического применения.

Ключевые слова: спорт, тренировка, периодизация, планирование (“классическое”, блоковое, динамическое планирования), тренировочная нагрузка (разнонаправленная, однонаправленная).

KH.A. SANOSYAN, A.A. KHOCHIKYAN, N.YU. ALEXSANIAN

THE PROBLEM OF PURPOSEFULNESS IN THE MODERN SYSTEM OF ORGANIZING THE TRAINING PROCESS

The applied training approaches since the 1950s of the 20th century have been analyzed. The training process control schemes, implementing multidirectional and unidirectional training loads are presented. The investigation takes into consideration the necessity of ensuring the purposefulness of the training process. The model of the results of the work analysis is presented schematically, considering the simplicity and availability of its practical usage.

Keywords: sports, training, periodization, planning (“classic”, block, dynamic planning), training workload (multidirectional, unidirectional).

ՀՏԴ 81-13:62

Մ.Թ. ՆԱԶԱՐՅԱՆ

**ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐԻ ԿԻՐԱՌՈՒՄԸ
ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ
(Վանաձոր)**

Դիտարկվում է բարձրագույն կրթական ոլորտում ուսուցման ակտիվ մեթոդների ներդրումը, ինչը ենթադրում է ուսումնական գործընթացի բոլոր բաղադրիչների համալիր բարեփոխում: Առաջարկված է առարկաների դասավանդման մեթոդաբանություն՝ էլեկտրոնային քեյս փաթեթներ, ուսումնական ձեռնարկ, ինչը զգալիորեն կբարձրացնի դասավանդման արդյունավետությունը:

Առանցքային բաներ. բարձրագույն կրթություն, ուսուցման գործընթաց, տեղեկատվական էլեկտրոնային գործիքներ, քեյս փաթեթներ, ինքնուրույն աշխատանք, արդյունավետ ուսուցում, ուսուցման որակ:

Ներածություն: Բարձրագույն կրթյան ոլորտում ուսուցման ակտիվ մեթոդների ներդրումը ենթադրում է ուսումնական գործընթացի բոլոր բաղադրիչների համալիր բարեփոխում, որոնք են. ինքնուրույն աշխատանք, դասախոսություններ, լաբորատոր և գործնական աշխատանքներ: Կրթական տեխնոլոգիաների նկատմամբ տարբեր մոտեցումները դիտարկվում են որպես ուսումնական ծրագրի իրականացման համախումբ, որը ներկայացնում է ուսուցման ձևի, մեթոդների և միջոցների այնպիսի կառուցվածք, որն ապահովում է՝ հասնելու կրթական վերջնանպատակին:

Խնդրի դրվածքը և հիմնավորումը: Արդի պայմաններում բարձրագույն կրթության ոլորտի համար կարևոր է կրթական միջավայրի հարմարեցումը